

שורות במכחול של אש

רפי וייכרט משוחח עם רוני סומק לרגל צאת
מבחר שיריו **נקמת הילד המגמגם**:

2017-1997

עשרים השנים השניות לפנינו. מבחר משני העשורים האחרונים, שממשיך את שני העשורים הראשונים 1976-1996, שמהם נבחרו השירים לספרך גן עדן לאורז. מי שמכיר את שירתך מזהה נושאים רבים שהיו בה מראשיתה. ובכל זאת, מה לדעתך חדש בשירים היותר מאוחרים מבחינת נושאים, צורות, דימויים, היחס למציאות הישראלית וארצות בעולם שבהן ביקרת?

כל ניסיון שאנסה לצייר קווי אורך וקווי רוחב במפה השירית שלי הופך את הדף לצבעוני יותר. אני מרגיש שבשנים האחרונות תפיתי לדימויים עוד סנטימטר של כנפיים, אני מרגיש שהנייר הוא עוד יותר נייר זכוכית מאשר דף חלק ובעיקר אני מתחיל להשתכנע שהחוק הראשון של השירה הוא שאין חוקים. לא, אני לא מניף דגל בהפגנה של אנרכיה, אבל אני מרגיש שבתשובה לשאלה "לאן אתה הולך?", אני יכול סוף סוף לענות: "כשאני אחזור אדע איפה הייתי".

במבחר הנוכחי יש הרבה יותר שירים על משוררים שהכרת או כאלה שאתה קשור אליהם בהווה. אוקטביו פאס, ססאר ואיחו, ויסלבה שימבורסקה, אדוניס ורבים אחרים. מה מקום ההתכתבות האלה ביצירתך? איך התבצעה הגלישה משירים אלה ליצירתך הפלסטית שבמסגרתה אתה מצייר ורושם עשרות משוררים מהארץ ומהעולם?

המשוררות והמשוררים שאני מתכתב איתם הם חברים שנבחרת החלומות שלי. כאשר אני כותב עליהם אני מרגיש שמילה שווה אלה תמונות, וכשאני מצייר אותם אני מרגיש שאני יכול בתת מודע להגניב בין הקווים את הקוד הסודי שכל כך מחבר אותי אליהם. הקוד יכול להיות כתם, קו שבור, עין עצומה או ציטוט שהוצא מהקשרו. למדתי רישום במכון "אבני" מכיוון שרציתי לדעת לצייר את המילים שאני משתמש בהן בשירה. רציתי שהמילים יקבלו עוד מימד. זהו כנראה חדר הלידה של הדימויים. בהתכתבות שלי עם נבחרת החלומות אני מנסה ל"העתיק" את טביעת האצבעות של משוררים שהגביהו את התקרה בחדר האטום בו אני כותב שירים.

עשרות שנים אתה מורה מוערך ואהוב בתיכון בתל-אביב. יש לך הדים רבים בשיריך. ספר קצת על יחסי הגומלין הללו.

אני מלמד נגד הרוח. אני מלמד תלמידים שנולדו לרווח שבין ה CNN- ל-MTV ואני מנסה להיות ברווח הזה הסגור של הספרות. אני מנסה להפוך בעיקר את השורות הקצרות והמנוקדות של ספרי השירה לחלק מאבות המזון שלהם.

המוטו שאני תולה על הקיר הדמיוני שלי לפני שאני נכנס לכיתה מורכב משני קטעים.

הקטע הראשון הוא שתי שורות מתוך שיר של אברהם בן-יצחק: "אשרי הזורעים ולא יקצרו/כי ירחיקו נדוד".

הקטע השני הוא שיר של ברכט:

"הצעירים יושבים כפופים על הספרים/ לשם מה הם לומדים?/שום ספר אינו מלמד/ איך אדם תלוי בגדר-תיל/ ישיג קצת מים" (מתוך גלות המשוררים בתרגומו של בנימין הרשב).

תחשוב על הפינג'פונג הזה. טונות של אופטימיות בשורות של בן-

יצחק וכרטיס אדום ברכטי תלוי על גדר תיל. ויאמר מיד: מי שלא יודע לאיית בחדר הכיתה את המילה "אופטימיות" שיחפש מקום על ספסל הממתנים בלשכת העבודה.

התלמידים שלי הם האורסט של מקוריות, "גנבתי" מהם ביטויים רבים כמו "ריה"ל מרדיד", ובעיקר "גנבתי" מהם מעט בוטות. העברית שלהם שבורה ואני בתור קבלן שיפוצים מניח את השברים האלה בקדמת חלון הראווה של השירים.

אתה אחד המשוררים העברים המתורגמים ביותר. אתה מרבה לנסוע להופעות בחוץ לארץ. לאחרונה חזרת מבלגיה שם הופעת בפסטיבל שירה ביחד עם המשורר העיראקי הגולה סלאח אל חמדני. מה הרגשתך ביחס להצלחתך הבינלאומית?

שירי תורגמו ל-42 שפות וספרים הורפסו, עד כה, בעשרים שפות. אני מתרגש מאוד, למשל, מכך ששיר שלי 'הפרפרים ממונטה סאן סאבינו' תלוי על החומה של עיירה בטוסקנה, שהולנדית אחת שולחת הזמנות למסיבת הולדת בתה ובהזמנה מצוטט 'שיר לילדה שכבר נולדה' או שריצ'רד גיה, בפתיחת תערוכת תצלומים שצילם בטיבט, קרא את "גן עדן לאורז".

אני יכול להביא עוד דוגמאות, אבל אני מתחיל להישמע כמו מדליק משואות, אז אני עוצר כאן.

אני מבקש ממך לבחור שלושה שירים מהמבחר שלפנינו ולומר כמה מילים על כל אחת מהבחירות.

4 עצות לילדה רוקדת - בפעם הראשונה שראיתי את שירלי, בת בת השבע, בשיעור ריקוד, הבנתי שזכות הריחוף מתחילה ברגע שבו מכוונים הרקדנים נוקאאוט לפרצופו של כוח הכבידה. בתת מודע

שערי השמים. בכלא רמלה שומע המתפלל את שקשוק המפתחות מול סורגי תאו. ראיתי פתאום איך הופכות השורות לחתרניות, לקריאה לחופש. הכלא, רק להזכיר, הוא ג'ונגל מרושת בסורגים.

באותו לילה כתבתי השיר הבא:

לבית הכנסת של הכלא קוראים: "הפקדתי שומרים"

אל נורא עלילה, עצם את
עיני השומרים,
תן למלים הגנובות להשרף על
גחלי השפתיים,
המצא מחילה,
ובשעת נעילה עשה שיהיו הסורגים
רפים כריסים שהצמחת על עיני הנשים
מעבר לחומה.

השיר השלישי שבחרתי הוא:

סונטת ל'יאונל אנדרס מסי

הפרפר שהתרחב והתפוצץ
באקורדיון הטנגו
ושטה מצוה הפרח שכמעט נבל
באגרטה,
החל לרחף בגלגול הזה מעל
ראשו המשפל של דשא ירק,
בו לחק,
חף מחטא
וחד כשוריקה מאשרת של גול
במשורוקית השופט.

פרפרים פמוהו
נולדים בטבע
לבעט בפרצופי פרחים
עורי צבע.

אם רוצים לקצר את תולדות התיאטרון למילה אחת, הרי שאפשר להגיד: "שקספיר". אם רוצים לעשות אותו דבר לציוו, הרי שאפשר להגיד: "פיקאסו".

בכדורגל צריה, לדעתי, לבחור בין פרנץ פושקש, יוהאן קרויף, מרדונה או מסי. הבחירה קשה, וברגע זה אני בוועט לכיוון חולצה מספר 10. בשיר הזה ניסיתי לבעוט אל בין חיבורי הקורה השירית ולהוציא כמו ידי את הכדור שפרפר ברשת. אז מי אמר שאין בשירה בעיטות שפיץ.

קראתי אז את מחשבותיו של אלכסיי ל'יאונוב, האסטרונאוט הראשון שריחף בחלל. אחרי מחיאות הכפיים הצעתי לה ארבע עצות:

4 עצות לילדה רוקדת

רקדי כאלו אף אחד לא
מסתכל עליך.
היי פיקסו המניף מבר הגוף
כתפים וידיים.
תני למכחול האש להשחיר
גחלים בעיניים,
וזכרי שמרגע לדתך אני עוקר
מרצפות בווערות מתחת לכפות רגליך.

לבית הכנסת של הכלא קוראים: "הפקדתי שומרים" - לפני כמה שנים הוזמנתי לשוב ולהופיע לפני אסירי כלא רמלה. בסוף הקריאה הציע קצין התרבות של הכלא להראות לי מה התחדש מאז ביקורי הקודם. הוא לקח אותי לבית כנסת חדש. לא יכולתי שלא לחייך כאשר ראיתי ששמו הוא "בית הכנסת הפקדתי שומרים".

הימים היו בין כיפור לסוכות, וברגע שנכנסתי לבית הכנסת התחילה להודמזם באוזני תפילת "אל נורא עלילה", ששלושה ימים קודם לכן שמעתי בבית הכנסת. אז הבנתי איזו משמעות יש כאן לשורות החזקות האלה שכתב אבן עזרא בשלהי ימי הביניים.

המתפלל ביום הכיפור מבקש "המציא לנו מחילה", ומתכוון ל"סליחה". בכלא רמלה, "מחילה", בשינוי ניקוד קל, היא גם אותו מקום שדרכו אפשר לברוח.

המתפלל ביום כיפור מדבר על "שעת הנעילה", ומתכוון לנעילת